

Ekonomia stosowana

Program nauczania podstaw przedsiębiorczości dla szkół ponadgimnazjalnych

Praca zespołowa
Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości

Wprowadzenie

Ekonomia stosowana jest programem nauczania do przedmiotu **podstawy przedsiębiorczości** dla uczniów liceów ogólnokształcących i techników.

Prezentowany program jest zgodny z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, opublikowanym 30 sierpnia 2012 r., w Dzienniku Ustaw, poz. 977.

Zmieniająca się rzeczywistość i rynek pracy, na którym panuje konkurencja, sprawiają, że istnieje konieczność przygotowania uczniów do ciągłego przystosowywania się do sytuacji na rynku pracy. Koncepcja programu *Ekonomia stosowana* oparta jest na założeniu, że uczeń powinien dowiedzieć się, w jakim zakresie i w jaki sposób uwarunkowania ekonomiczne i społeczne wpływają na jego życie i decyzje.

W programie założono, że uczeń – dzięki poznaniu swoich możliwości – będzie mógł funkcjonować na rynku pracy i w środowisku społecznym, w jakim się znalazł.

Proponowany cykl zajęć z zakresu podstaw przedsiębiorczości kładzie szczególny nacisk na kształtowanie umiejętności i postaw osoby przedsiębiorczej oraz praktyczne zastosowanie wiedzy dotyczącej gospodarowania własnymi zasobami.

Program *Ekonomia stosowana* jest oparty na czterech głównych założeniach:

- Przygotowanie uczniów do funkcjonowania na rynku pracy poprzez przybliżenie im podstaw wiedzy ekonomicznej oraz kształcenie postaw przedsiębiorczych.
- Kształtowanie umiejętności wykorzystania wiedzy ekonomicznej w codziennym życiu i w podejmowaniu racjonalnych decyzji.
- Weryfikowanie przez uczniów w sytuacjach życiowych wiedzy i umiejętności nabytych w czasie zajęć.
- Wspieranie przez przedstawicieli życia gospodarczego realizacji programu.

Istotne miejsce w programie zajmuje kształtowanie przedsiębiorczych, kreatywnych postaw, sprzyjających podejmowaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej.

Wyróżnikiem programu jest wydzielenie siedmiu modułów tematycznych, których realizacja wspomaga przełamywanie bierności ucznia w podejmowaniu działań wspólnie z rówieśnikami, kształtowanie świadomości nie tylko konieczności wyboru własnej drogi zawodowej, lecz także jej kreowania, uczestniczenie w życiu społecznym oraz zdobywanie umiejętności gospodarowania własnymi zasobami. Umożliwią to zaproponowane metody i techniki edukacyjne wsparte pakietem materiałów multimedialnych. Nauczyciel w obszarze zaproponowanych modułów tematycznych, może zmodyfikować program – dostosować go do zdiagnozowanych potrzeb edukacyjnych i zainteresowań uczniów, uwzględniając uwarunkowania środowiska i regionu.

Cele edukacyjne w zakresie kształcenia i wychowania

Celem kształcenia ogólnego na IV etapie edukacyjnym jest:

- przyswojenie przez uczniów określonego zasobu wiadomości dotyczących faktów, zasad, teorii i praktyk;
- zdobycie przez uczniów umiejętności wykorzystania posiadanych wiadomości podczas wykonywania zadań i rozwiązywania problemów;
- kształtowanie u uczniów postaw warunkujących sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie, w tym kształtowanie postaw przedsiębiorczych.

Zadaniem szkoły, według podstawy programowej kształcenia ogólnego, jest stworzenie warunków do:

- nabywania umiejętności wyszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł, z zastosowaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych;
- kształtowania u uczniów postawy sprzyjającej ich dalszemu rozwojowi indywidualnemu i społecznemu;
- podejmowania działań mających na celu zindywidualizowane wspomaganie rozwoju każdego ucznia, stosownie do jego potrzeb i możliwości;
- przygotowania uczniów do podejmowania ważnych decyzji, takich jak wybór kierunku kształcenia i drogi zawodowej, oraz uczenia się przez całe życie.

Do najważniejszych umiejętności zdobywanych przez ucznia w trakcie kształcenia ogólnego należą zatem:

- czytanie – umiejętność rozumienia, wykorzystywania i refleksyjnego przetwarzania tekstów, która prowadzi do osiągnięcia własnych celów, w tym rozwoju osobowego oraz aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym;
- myślenie matematyczne – umiejętność wykorzystania narzędzi matematycznych w życiu codziennym oraz formułowania poprawnych osądów opartych na prawidłowym rozumowaniu matematycznym;
- myślenie naukowe – umiejętność wykorzystania wiedzy o charakterze naukowym do identyfikowania i rozwiązywania problemów, a także formułowania wniosków opartych na obserwacjach empirycznych dotyczących społeczeństwa;
- umiejętność komunikowania się w języku ojczystym i w językach obcych, zarówno w mowie, jak i w piśmie;
- umiejętność sprawnego posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi;
- umiejętność wyszukiwania, selekcjonowania i krytycznej analizy zdobytych lub posiadanych informacji;
- umiejętność rozpoznawania własnych potrzeb edukacyjnych oraz uczenia się;
- umiejętność pracy zespołowej.

Ogólne cele kształcenia w zakresie podstaw przedsiębiorczości

Stymulowanie rozwoju intelektualnego ucznia oraz kształcenie umiejętności:

- korzystania z różnych form komunikacji werbalnej i niewerbalnej;
- podejmowania decyzji i oceniania ich skutków, zarówno pozytywnych, jak i negatywnych;
- sporządzania prostego biznesplanu oraz wyjaśniania zasad funkcjonowania przedsiębiorstwa;
- charakteryzowania mechanizmów funkcjonowania gospodarki i instytucji rynkowych oraz roli państwa w gospodarce;
- analizy aktualnych zmian i tendencji w gospodarce świata i Polski;
- rozróżniania i porównywania form inwestowania i szacowania wynikającego z nich ryzyka;
- opisywania mocnych stron swojej osobowości;
- analizy dostępności rynku pracy w odniesieniu do własnych kompetencji i planów zawodowych;
- wyjaśniania zasad etycznych w biznesie i w relacjach pracownik-pracodawca;

- oceniania zachowania pod względem etycznym;
- rozumienia pojęć ekonomicznych i właściwe ich stosowanie.

Szczegółowe cele wychowawcze

Kształtowanie zachowań i postaw, takich jak:

- uczciwość,
- poczucie własnej wartości,
- szacunek dla innych ludzi,
- kreatywność,
- przedsiębiorczość,
- kultura osobista,
- znajomość różnic międzykulturowych (tolerancja, w tym dla innych kultur),
- gotowość do podejmowania inicjatyw oraz do pracy zespołowej.

Po zakończonym procesie kształcenia uczniów powinien mieć przekonanie o tym, że:

- zrozumienie zasad ekonomicznych pozwala na podejmowanie racjonalnych decyzji w zakresie gospodarowania własnymi zasobami;
- wykorzystanie wiedzy o swoich mocnych i słabych stronach pomaga w planowaniu kariery zawodowej i osiągnięciu sukcesu osobistego;
- rozwijanie umiejętności z zakresu komunikacji i pracy zespołowej zwiększa wartość na rynku pracy.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

W programie nauczania podstaw przedsiębiorczości *Ekonomia stosowana* wyodrębniono siedem modułów tematycznych, które mają odniesienie do podstawy programowej.

I. Osoba przedsiębiorcza

Moduł ten wprowadza w zagadnienia dotyczące istoty przedsiębiorczości, koncentrując się na cechach i umiejętnościach osoby przedsiębiorczej oraz na możliwościach ich kształtowania.

II. Gospodarka

Realizacja tego modułu pozwala na zrozumienie przez ucznia zasad funkcjonowania gospodarki rynkowej oraz procesu transformacji, jaki dokonał się w Polsce.

III. Ekonomia osobista

W tym module uczeń zapoznaje się z uwarunkowaniami ekonomicznymi decyzji związanych z gospodarowaniem swoimi zasobami (finansami i czasem), lokowaniem i inwestowaniem środków finansowych, ubezpieczeniami i zabezpieczeniem na starość oraz dowiadyuje się, jak świadomie korzystać z praw konsumenckich.

IV. Kariera zawodowa

Moduł ten poświęcony jest zagadnieniom związanym z wyborem drogi zawodowej, poszukiwaniem pracy, ubieganiem się o nią oraz funkcjonowaniem w miejscu pracy.

V. Przedsiębiorstwo

W tym module uczeń poznaje zasady prowadzenia małej firmy i różnorodne uwarunkowania jej funkcjonowania: wewnętrzne (zasady organizacji pracy i kształtowanie umiejętności pracy zespołowej) oraz zewnętrzne (związane z konkurencją na rynku i makrootoczeniem firmy).

VI. Państwo i gospodarka

Moduł ten wprowadza ucznia w świat powiązań i zależności pomiędzy gospodarką rynkową a instytucjami państwa.

VII. Globalna gospodarka

Realizacja tego modułu pozwala na zrozumienie funkcjonowania gospodarki Polski na tle gospodarki światowej oraz powiązań między gospodarkami różnych krajów i wynikających z tego konsekwencji.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe zawarte w podstawie programowej zostały przyporządkowane do poszczególnych tematów zajęć dydaktycznych i przedstawione w poniższej tabeli.

	Tematyka zajęć dydaktycznych	Treści nauczania – wymagania szczegółowe. Uczeń:
I. Osoba przedsiębiorcza		
1	Osoba przedsiębiorcza, czyli ja we współczesnym świecie	przedstawia cechy, jakimi charakteryzuje się osoba przedsiębiorcza; charakteryzuje swoje role społeczne i typowe dla nich zachowania; charakteryzuje społeczne i ekonomiczne cele gospodarowania, odwołując się do przykładów z różnych dziedzin; rozdziela czynniki wytwórcze (praca, przedsiębiorczość, kapitał, ziemia i informacja) i wyjaśnia ich znaczenie w różnych dziedzinach gospodarki;

II. Gospodarka		
2	Gospodarka rynkowa. Co? Jak? Kto?	wymienia podstawowe cechy, funkcje i rodzaje rynków;
		omawia transformację gospodarki Polski po 1989 r.;
3	Popyt, podaż, cena. Dlaczego nie kupować laptopów pod choinkę?	charakteryzuje czynniki wpływające na popyt i podaż;
		wyznacza punkt równowagi rynkowej na prostych przykładach;
III. Ekonomia osobista		
4	Być na swoim. Jak zarządzać swoimi zasobami?	wymienia korzyści wynikające z planowania własnych działań i inwestowania w siebie;
		podejmuje racjonalne decyzje, opierając się na posiadanych informacjach, i ocenia skutki własnych działań;
5	Konsument królem, czyli jak dbać o swoje prawa?	przedstawia drogę, jaką dochodzi się własnych praw w roli członka zespołu, pracownika, konsumenta;
		zna prawa konsumenta oraz wymienia instytucje stojące na ich straży; przedstawia zasady składania reklamacji w przypadku niezgodności towaru z umową;
		odczytuje informacje zawarte w reklamach, odróżniając je od elementów perswazyjnych; wskazuje pozytywne i negatywne przykłady wpływu reklamy na konsumentów;
6	Do banku? Trudna sztuka wyboru	oblicza procent od kredytu i lokaty bankowej; ocenia możliwość spłaty zaciągniętego kredytu przy określonym dochodzie;
		analizuje oferty banków, funduszy inwestycyjnych, firm ubezpieczeniowych i funduszy emerytalnych;
7	Sztuka inwestowania. Giełda papierów wartościowych	wyjaśnia mechanizm funkcjonowania giełdy papierów wartościowych na przykładzie Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie;
		wskazuje różnicę między poszczególnymi rodzajami papierów wartościowych;
		wymienia podstawowe wskaźniki giełdowe i wyjaśnia ich wagę w podejmowaniu decyzji dotyczących inwestowania na giełdzie;
		rozdziela formy inwestowania kapitału i dostrzega zróżnicowanie stopnia ryzyka w zależności od rodzaju inwestycji oraz okresu inwestowania;
		oblicza przewidywany zysk z przykładowej inwestycji kapitałowej w krótkim i długim okresie;
8	Emerytura. Pomyśl, zanim będzie za późno	charakteryzuje system emerytalny w Polsce i wskazuje związek pomiędzy swoją przyszłą aktywnością zawodową a wysokością emerytury;
9	Wyprzedzić pecha, czyli jak się ubezpieczyć i dlaczego?	analizuje oferty firm ubezpieczeniowych;
IV. Kariera zawodowa		
10	Pracownik czy pracodawca. Co lepsze dla mnie?	rozpoznaje mocne i słabe strony własnej osobowości, odnosi je do cech osoby przedsiębiorczej;
		wyjaśnia motywy aktywności zawodowej człowieka;
11	Szukam pracy. Gdzie jest moje miejsce?	analizuje własne możliwości znalezienia pracy na rynku lokalnym, regionalnym, krajowym i europejskim;
		wyszukuje oferty pracy, uwzględniając własne możliwości i predyspozycje;
		rozdziela sposoby zatrudnienia pracownika i interpretuje podstawowe przepisy <i>Kodeksu pracy</i> , w tym obowiązki i uprawnienia pracownika i pracodawcy;

12	Tu chcę pracować. Co zrobić, by mnie przyjęli?	sporządza dokumenty aplikacyjne dotyczące konkretnej oferty pracy;
		przygotowuje się do rozmowy kwalifikacyjnej i uczestniczy w niej w warunkach symulowanych;
		stosuje różne formy komunikacji werbalnej i niewerbalnej w celu autoprezentacji oraz prezentacji własnego stanowiska;
13	Przyjęty. Co dalej?	zna korzyści wynikające z planowania własnych działań i inwestowania w siebie;
		przedstawia drogę, jaką dochodzi się własnych praw w roli członka zespołu, pracownika, konsumenta;
		analizuje przebieg kariery zawodowej osoby, która zgodnie z zasadami etyki odniosła sukces w życiu zawodowym;
14	Ile mojej pensji jest moje... i dlaczego tak mało?	charakteryzuje różne formy wynagrodzeń i oblicza swoje wynagrodzenie brutto i netto;
		wypełnia deklarację podatkową PIT, opierając się na przykładowych danych;
15	Nie mam pracy. Co dalej?	omawia mierniki i skutki bezrobocia dla gospodarki oraz sposoby walki z bezrobociem;
V. Przedsiębiorstwo		
16	Zostań swoim szefem. Dlaczego i jak założyć firmę?	sporządza projekt własnego przedsiębiorstwa oparty na biznesplanie;
		rozdziela podstawowe formy prawno-organizacyjne przedsiębiorstwa;
		opisuje procedury i wymagania związane z zakładaniem przedsiębiorstwa;
17	Przedsiębiorstwo na rynku, czyli co wpływa na działanie firmy?	charakteryzuje otoczenie, w którym działa przedsiębiorstwo;
		Omawia cele działania przedsiębiorstwa oraz sposoby ich realizacji;
18	Sukces mojej firmy. Jak działać?	charakteryzuje zachowania etyczne i nieetyczne w biznesie krajowym i międzynarodowym;
		charakteryzuje czynniki wpływające na sukces i niepowodzenie przedsiębiorstwa;
19	Dobry zespół. Sztuka zarządzania projektem	omawia zasady pracy zespołowej i wyjaśnia, na czym polegają role lidera i wykonawcy; omawia cechy dobrego kierownika zespołu;
		identyfikuje i analizuje konflikty w zespole i proponuje metody ich rozwiązania, szczególnie w drodze negocjacji;
		omawia etapy realizacji projektu oraz planuje działania zmierzające do jego realizacji;
VI. Państwo i gospodarka		
20	Ingerować czy nie? Ile państwa w gospodarce?	wymienia i charakteryzuje ekonomiczne funkcje państwa;
		przedstawia przyczyny i narzędzia oddziaływania państwa na gospodarkę;
21	Pieniądze w świecie, czyli jak działa rynek finansowy?	rozdziela formy i funkcje pieniądza;
		wyjaśnia rolę, jaką w gospodarce pełnią instytucje rynkowe: bank centralny, banki komercyjne, giełda papierów wartościowych, fundusze inwestycyjne, firmy ubezpieczeniowe, fundusze emerytalne;
22	Ile wart jest pieniądz... i dlaczego coraz mniej?	charakteryzuje narzędzia polityki pieniężnej;
		identyfikuje rodzaje inflacji w zależności od przyczyn jej powstania oraz stopy inflacji;
23	Wspólna kasa, czyli budżet państwa	wymienia źródła dochodów i rodzaje wydatków państwa;
		wyjaśnia wpływ deficytu budżetowego i długu publicznego na gospodarkę;

VII. Globalna gospodarka

24	Od recesji do koniunktury, czyli zmienna gospodarka	opisuje podstawowe mierniki wzrostu gospodarczego;
		charakteryzuje zjawiska recesji i dobrej koniunktury w gospodarce;
		wyszukuje informacje o aktualnych tendencjach i zmianach w gospodarce świata i Polski;
25	www@com, czyli globalna gospodarka	wyjaśnia obieg pieniądza w gospodarce rynkowej;
		wyjaśnia wpływ kursu waluty na gospodarkę i handel zagraniczny;
		wskazuje największe centra finansowe i gospodarcze na świecie;
		ocenia wpływ globalizacji na gospodarkę świata i Polski oraz podaje przykłady oddziaływania globalizacji na poziom życia i model konsumpcji.

Sposoby osiągnięcia celów kształcenia i wychowania

Podstawą do ostatecznej wersji przydziału godzin na realizację poszczególnych modułów tematycznych będą wyniki zdiagnozowanych potrzeb edukacyjnych danego zespołu uczniów.

Proponowane jednostki tematyczne

Proponowane jednostki tematyczne	Proponowana liczba godzin dydaktycznych
I. Osoba przedsiębiorcza	6
Poznaj siebie – test diagnostyczny	
Osoba przedsiębiorcza, czyli ja we współczesnym świecie	
Poznajcie mnie – autoprezentacja mocnych stron – weryfikacja osiągnięć	
II. Gospodarka	6
Gospodarka rynkowa. Co? Jak? Kto?	
Popyt, podaż, cena. Dlaczego nie kupować laptopów pod choinkę?	
Gospodarka – powtórzenie i sprawdzian	
III. Ekonomia osobista	14
Być na swoim. Jak zarządzać swoimi zasobami?	
Konsument królem, czyli jak dbać o swoje prawa?	
Do banku? Trudna sztuka wyboru	
Sztuka inwestowania. Giełda Papierów Wartościowych	
Emerytura. Pomyśl, zanim będzie za późno	
Wyprzedzić pecha, czyli jak się ubezpieczyć i dlaczego	
Ekonomia osobista – powtórzenie i sprawdzian	
IV. Kariera zawodowa	14
Pracownik czy pracodawca. Co lepsze dla mnie?	
Szukam pracy. Gdzie jest moje miejsce?	
Miejsca pracy w moim regionie	
Tu chcę pracować. Co zrobić, by mnie przyjęli?	
Przyjęty. Co dalej?	
Ile mojej pensji jest moje... i dlaczego tak mało?	
Nie mam pracy. Co dalej?	
Kariera zawodowa – powtórzenie i sprawdzian	
V. Przedsiębiorstwo	8
Zostań swoim szefem. Dlaczego i jak założyć własną firmę?	
Przedsiębiorstwo na rynku, czyli co wpływa na działanie firmy	
Sukces mojej firmy. Jak działać?	
Dobry zespół. Sztuka zarządzania projektem.	
Przedsiębiorstwo – powtórzenie i sprawdzian	
VI. Państwo i gospodarka	8
Ingerować czy nie. Ile państwa w gospodarce?	
Pieniądze w świecie, czyli jak działa rynek finansowy	
Ile wart jest pieniądz... i dlaczego coraz mniej?	
Wspólna kasa czyli budżet państwa	
Państwo i gospodarka – powtórzenie i sprawdzian	
VII. Globalna gospodarka	4

Od recesji do koniunktury, czyli zmienna gospodarka	
www@com, czyli globalna gospodarka	
Globalna gospodarka – powtórzenie i sprawdzian	
Razem	60

Dynamicznie zmieniająca się rzeczywistość gospodarcza i społeczna oraz rewolucja informacyjna spowodowały konieczność przewartościowania i zmian programów nauczania, a także podręczników, ale przede wszystkim metod i technik edukacyjnych stosowanych w procesie kształcenia.

Współczesna szkoła powinna stworzyć warunki do wszechstronnego rozwoju ucznia, uwzględniając zdiagnozowane potrzeby edukacyjne.

Prezentowany przez nas program wymaga zastosowania **aktywizujących metod nauczania**.

Wprowadzając je, nauczyciel zmienia swoją rolę z wykładowcy i głównego źródła wiedzy na organizatora procesu **samodzielnego kształcenia się uczniów**.

Nauczyciel, planując zajęcia dydaktyczne, powinien mieć na uwadze jedną z najważniejszych form kształcenia w zakresie podstaw przedsiębiorczości – **praktyczne stosowanie nabywanej wiedzy i kształtowanie umiejętności**.

Odpowiednio do sytuacji dydaktycznej, obok metod podających, takich jak wykład wprowadzający i pogadanka, proponujemy stosowanie aktywizujących metod i technik edukacyjnych takich jak np.:

- burza mózgów,
- metaplan,
- drzewo decyzyjne,
- debata,
- dyskusja,
- wywiad,
- sesja plakatowa,
- analiza przypadku,
- gry dydaktyczne – symulacje,
- drama – odgrywanie ról,
- projekt edukacyjny.

Wymienione wyżej metody i techniki edukacyjne preferują samokształcenie, czyli samodzielne zdobywanie i weryfikowanie informacji, odpowiedzialność, kształcenie umiejętności podejmowania decyzji, funkcjonowania w grupie, stosowanie procedur porozumiewania przy jednoczesnej obronie własnych poglądów. Włączenie uczniów do udziału w procesie kształcenia wyzwala ich aktywność, rozbudza i poszerza zainteresowania, przynosi satysfakcję nauczycielowi i młodzieży, kształtuje atmosferę wzajemnej współpracy, przyjaznych i kreatywnych postaw, uczy trudnej sztuki komunikowania się w grupie i świadomego uczestnictwa w życiu gospodarczym i społecznym. Efekt ten zostanie osiągnięty, jeżeli do współpracy włączymy konsultantów, stosownie do tematyki zajęć, np. ze świata biznesu, z różnych instytucji, urzędów, uczelni lub fundacji.

Mając na uwadze doskonalenie umiejętności współdziałania w grupie, spośród form nauczania **należy preferować pracę zespołową**.

O wyborze metody i techniki kształcenia decyduje nauczyciel, biorąc pod uwagę: realizowane cele ogólne i szczegółowe, materiał nauczania, posiadaną bazę dydaktyczną, liczbę godzin przeznaczonych na realizację danej tematyki, możliwości intelektualne uczniów oraz własne predyspozycje i umiejętności metodyczne.

Możliwości zindywidualizowania pracy

Przygotowane do programu materiały, zamieszczone na stronie internetowej, pozwalają na wprowadzenie dużej indywidualizacji pracy.

Obejmują one prezentacje dla ucznia, ułatwiające zrozumienie wiedzy podstawowej, testy przygotowujące do poprawnego posługiwania się bazą pojęciową, ćwiczenia, które dają szansę utrwalenia i weryfikacji wiedzy, oraz materiały uzupełniające pogrupowane w trzech kategoriach:

1. Materiał dodatkowy – teksty uzupełniające i poszerzające wiedzę zawartą w podręczniku.

2. Być przedsiębiorczym – teksty opisujące przykłady praktycznego wykorzystania nabytej wiedzy.

3. Historia myśli ekonomicznej – teksty dla uczniów szczególnie zainteresowanych ekonomią.

Różny poziom trudności opracowanych ćwiczeń i tekstów pozwala nauczycielowi na adresowanie ich do uczniów w sposób zindywidualizowany.

Opis założonych osiągnięć ucznia

Wymagania podstawowe	Wymagania ponadpodstawowe
I. Osoba przedsiębiorcza	
<ul style="list-style-type: none"> - wymienia cechy osoby przedsiębiorczej; - charakteryzuje swoje role społeczne; - wymienia społeczne i ekonomiczne cele gospodarowania; - wymienia czynniki wytwórcze i opisuje ich znaczenie w gospodarce; 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia cechy, jakimi charakteryzuje się osoba przedsiębiorcza; - charakteryzuje swoje role społeczne i typowe dla nich zachowania; - charakteryzuje społeczne i ekonomiczne cele gospodarowania, odwołując się do przykładów z różnych dziedzin; - rozróżnia czynniki wytwórcze (praca, przedsiębiorczość, kapitał, ziemia i informacja) i wyjaśnia ich znaczenie w różnych dziedzinach gospodarki;
II. Gospodarka	
<ul style="list-style-type: none"> - wymienia podstawowe rodzaje rynków; - charakteryzuje czynniki wpływające na popyt i podaż 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia podstawowe cechy, funkcje i rodzaje rynków; - omawia transformację gospodarki Polski po 1989 r.; - wyznacza punkt równowagi rynkowej na prostych przykładach;
III. Ekonomia osobista	
<ul style="list-style-type: none"> - wymienia korzyści wynikające z planowania własnych działań i inwestowania w siebie; - przedstawia drogę, jaką dochodzi się własnych praw w roli członka zespołu, pracownika, konsumenta; - wymienia prawa konsumenta oraz instytucje stojące na ich straży; - omawia zasady składania reklamacji w przypadku niezgodności towaru z umową; - wskazuje pozytywne i negatywne przykłady wpływu reklamy na konsumentów; - oblicza procent od kredytu i lokaty bankowej; - ocenia możliwość spłaty zaciągniętego kredytu przy określonym dochodzie; - analizuje oferty banków, funduszy inwestycyjnych, firm ubezpieczeniowych i funduszy emerytalnych; - rozróżnia formy inwestowania kapitału i dostrzega zróżnicowanie stopnia ryzyka w zależności od rodzaju inwestycji oraz okresu inwestowania; - wskazuje związek pomiędzy swoją przyszłą aktywnością zawodową a wysokością emerytury; - analizuje oferty firm ubezpieczeniowych; 	<ul style="list-style-type: none"> - podejmuje racjonalne decyzje, opierając się na posiadanych informacjach, i ocenia skutki własnych działań; - odczytuje informacje zawarte w reklamach, odróżniając je od elementów perswazyjnych; - wyjaśnia mechanizm funkcjonowania giełdy papierów wartościowych na przykładzie Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie; - wskazuje różnicę między różnymi rodzajami papierów wartościowych; - wymienia podstawowe wskaźniki giełdowe i wyjaśnia ich wagę w podejmowaniu decyzji dotyczących inwestowania na giełdzie; - oblicza przewidywany zysk z przykładowej inwestycji kapitałowej w krótkim i długim okresie; - charakteryzuje system emerytalny w Polsce;

IV. Kariera zawodowa	
<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznaje mocne i słabe strony własnej osobowości, odnosi je do cech osoby przedsiębiorczej; - wyjaśnia motywację aktywności zawodowej człowieka; - wymienia własne możliwości znalezienia pracy na rynku lokalnym, regionalnym; - na podstawie ofert pracy analizuje własne możliwości znalezienia pracy na rynku lokalnym, regionalnym, krajowym i europejskim; - rozróżnia sposoby zatrudnienia pracownika i interpretuje podstawowe przepisy <i>Kodeksu pracy</i>, w tym obowiązki i uprawnienia pracownika i pracodawcy; - sporządza dokumenty aplikacyjne dotyczące konkretnej oferty pracy; - wymienia korzyści wynikające z planowania własnych działań i inwestowania w siebie; - wypełnia deklarację podatkową PIT, opierając się na przykładowych danych; - przedstawia drogę, jaką dochodzi się własnych praw w roli członka zespołu, pracownika, konsumenta; 	<ul style="list-style-type: none"> - wyszukuje oferty pracy, uwzględniając własne możliwości i predyspozycje; - przygotowuje się do rozmowy kwalifikacyjnej i uczestniczy w niej w warunkach symulowanych; - stosuje różne formy komunikacji werbalnej i niewerbalnej w celu autoprezentacji oraz prezentacji własnego stanowiska; - analizuje przebieg kariery zawodowej osoby, która zgodnie z zasadami etyki odniosła sukces w życiu zawodowym; - charakteryzuje różne formy wynagrodzeń i oblicza swoje wynagrodzenie brutto i netto; - omawia mierniki i skutki bezrobocia dla gospodarki oraz sposoby walki z bezrobociem;
V. Przedsiębiorstwo	
<ul style="list-style-type: none"> - sporządza projekt własnego przedsiębiorstwa oparty na biznesplanie; - opisuje procedury i wymagania związane z zakładaniem przedsiębiorstwa; - charakteryzuje zachowania etyczne i nieetyczne w biznesie krajowym i międzynarodowym; - omawia zasady pracy zespołowej i wyjaśnia, na czym polegają role lidera i wykonawcy; - omawia cechy dobrego kierownika zespołu; 	<ul style="list-style-type: none"> - rozróżnia podstawowe formy prawno-organizacyjne przedsiębiorstwa; - charakteryzuje otoczenie, w którym działa przedsiębiorstwo; - omawia cele działania przedsiębiorstwa oraz sposoby ich realizacji; - charakteryzuje czynniki wpływające na sukces i niepowodzenie przedsiębiorstwa; - identyfikuje i analizuje konflikty w zespole i proponuje metody ich rozwiązania, szczególnie w drodze negocjacji; - omawia etapy realizacji projektu oraz planuje działania zmierzające do jego realizacji;
VI. Państwo i gospodarka	

<ul style="list-style-type: none"> - wymienia ekonomiczne funkcje państwa; - wymienia, omawia przyczyny i narzędzia oddziaływania państwa na gospodarkę; - rozróżnia formy i funkcje pieniądza; - wyjaśnia rolę, jaką w gospodarce pełnią instytucje rynkowe: bank centralny, banki komercyjne, giełda papierów wartościowych, fundusze inwestycyjne, firmy ubezpieczeniowe, fundusze emerytalne; - wyjaśnia pojęcie inflacji; - wymienia źródła dochodów i rodzaje wydatków państwa; 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje ekonomiczne funkcje państwa; - opisuje, analizuje przyczyny i narzędzia oddziaływania państwa na gospodarkę; - charakteryzuje narzędzia polityki pieniężnej; - identyfikuje rodzaje inflacji w zależności od przyczyn jej powstania oraz stopy inflacji - wyjaśnia wpływ deficytu budżetowego i długu publicznego na gospodarkę;
VII. Globalna gospodarka	
<ul style="list-style-type: none"> - wymienia podstawowe mierniki wzrostu gospodarczego; - charakteryzuje zjawiska recesji i dobrej koniunktury w gospodarce; - opisuje okrężny obieg pieniądza w gospodarce rynkowej; - podaje przykłady największych centrów finansowych i gospodarczych na świecie. 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje podstawowe mierniki wzrostu gospodarczego; - charakteryzuje zjawiska recesji i dobrej koniunktury w gospodarce; - wyszukuje informacje o aktualnych tendencjach i zmianach w gospodarce świata i Polski; - wyjaśnia okrężny obieg pieniądza w gospodarce rynkowej; - wyjaśnia wpływ kursu waluty na gospodarkę i handel zagraniczny; - wskazuje największe centra finansowe i gospodarcze na świecie; - ocenia wpływ globalizacji na gospodarkę świata i Polski oraz podaje przykłady oddziaływania globalizacji na poziom życia i model konsumpcji.

Propozycje kryteriów oceny i metod sprawdzania osiągnięć ucznia

Opis założonych osiągnięć ucznia, zgodnych z podstawą programową i celami edukacyjnymi oraz uwzględniających zakres treści nauczania, zamieszczono powyżej.

W zależności od metod i technik edukacyjnych oraz treści nauczania w kształceniu w zakresie podstaw przedsiębiorczości nauczyciel może zastosować różnorodne sposoby sprawdzania osiągnięć ucznia, tj.:

Wypowiedzi ustne

- omówienie przebiegu i wyników pracy grupy podczas zajęć dydaktycznych,
- argumentacja podczas prowadzonej dyskusji, debaty,
- referowanie zagadnień w oparciu o przygotowaną indywidualnie lub zespołowo prezentację,
- prezentacja scenek na zadany temat np. rozmowa kwalifikacyjna,
- autoprezentacja;

Prace pisemne

- samodzielne opracowanie notatki z lekcji,
- samodzielne lub zespołowe opracowanie prezentacji na wskazany lub wybrany temat,
- rozwiązywanie testów z zadaniami otwartymi i zamkniętymi,
- sporządzenie raportu z realizacji indywidualnej lub zespołowej projektu,
- opracowanie planu projektu, plakatu i inne prace związane z udziałem w zespole zadaniowym.

Każdy uczeń powinien wykazać się określonym zasobem osiągnięć. W programie podjęto próbę zobiektywizowania osiągnięć ucznia w procesie kształcenia (wymagania w zakresie podstawowym i ponadpodstawowym znajdują się w **e-przewodniku dla nauczyciela**) i sformułowano je w ujęciu czynnościowym.

Wymagania edukacyjne na poszczególne stopnie szkolne formuluje nauczyciel w ramach przedmiotowego systemu oceniania na bazie podstawy programowej, wybranego programu nauczania i celów zawartych w programie wychowawczym szkoły.

Ocenianie powinno wspierać ucznia w osiągnięciu celów, diagnozować jego postępy, motywować do dalszej pracy. W ocenianiu ważną rolę odgrywa samoocena i opinia członków grupy, w której pracuje uczeń. Szczególnie należy podkreślić konieczność oceniania wszystkich form aktywności ucznia, zwłaszcza takich, jak:

- zaangażowanie w dyskusje,
- udział w przedsięwzięciach,
- kreatywność i zaangażowanie w podejmowaniu zadań,
- wywiązywanie się z podjętych zadań,
- organizowanie i kierowanie realizacją np. projektu,
- prezentacja pracy grupy i autoprezentacja,
- umiejętność wypowiedzania się, argumentowania,
- opracowanie graficzne np. zaproszeń, plakatów,
- umiejętność dokumentowania obserwacji, dyskusji,
- stosowanie w praktyce zdobytych wiadomości i umiejętności,
- tworzenie portfolio.

Podsumowując omawianie propozycji oceniania założonych osiągnięć uczniów, należy podkreślić, że uzyskamy tym pełniejszy obraz faktycznych osiągnięć, im szersza będzie gama sposobów sprawdzania i oceniania. Zwłaszcza systematyczne i rzetelne ocenianie, zgodne z ustalonymi kryteriami wymagań oraz ich jawność i zasadność – będą dla ucznia (i jego rodziców) źródłem informacji wspierającej jego rozwój i motywującej go do dalszej pracy. Szczegółowe kryteria oceniania powinny być ustalone przez nauczyciela zgodnie z założeniami wewnątrzszkolnego systemu oceniania.

W programie nauczania prezentujemy osiągnięcia ucznia z podziałem na wymagania w zakresie podstawowym i ponadpodstawowym, uwzględniając wymagania ogólne i szczegółowe zawarte w podstawie programowej.

W zależności od stopnia opanowania poszczególnych zakresów ustala się ocenę.

Ocenę niedostateczną otrzymuje uczeń, który nie opanował co najmniej 50% wymagań z zakresu podstawowego, co oznacza, że nie wykazał się osiągnięciami w zakresie wymagań podstawowych niezbędnych w życiu i do dalszego kształcenia się.

Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń, który opanował ponad 50% wymagań z zakresu podstawowego.

Ocenę dostateczną otrzymuje uczeń, który opanował około 75% wymagań z zakresu podstawowego.

Ocenę dobrą otrzymuje uczeń, który opanował ok. 75% wymagań z zakresu podstawowego i co najmniej 50% wymagań z zakresu ponadpodstawowego.

Ocenę bardzo dobrą otrzymuje uczeń, który opanował ponad 75% wymagań z zakresu podstawowego i co najmniej 75% wymagań z zakresu ponadpodstawowego.

Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który opanował ponad 75% wymagań z zakresu podstawowego i ponad 75% wymagań z zakresu ponadpodstawowego i wykazał szczególne zainteresowanie przedmiotem, które wykracza poza podstawę programową.

Uczeń może także otrzymać ocenę celującą, jeśli wykazuje szczególne zainteresowanie przedmiotem, osiąga wysokie lokaty, biorąc udział w olimpiadach, konkursach o tematyce ekonomicznej, natomiast osiągnął co najmniej 75% wymagań z zakresu podstawowego i ponadpodstawowego.

Program nauczania *Ekonomia stosowana* został bogato oprzyrządowany, co znacznie ułatwi osiągnięcie założonych celów oraz weryfikację osiągnięć uczniów.

Materiałami dla ucznia przygotowanymi do tego programu są:

- **Podręcznik** – uwzględnia wiadomości podstawowe oraz wykaz materiałów dodatkowych zamieszczonych na stronie internetowej.
- **Zeszyt ucznia z ćwiczeniami** – pozwala na uporządkowanie wiedzy z danej tematyki i jej weryfikację. Zadania i ćwiczenia zostały opracowane tak, by nie tylko utrwalić podstawowe wiadomości, ale również inspirować ucznia do samodzielnego zdobywania dodatkowych informacji i praktycznego posługiwania się nimi.
- **Strony internetowe** – przygotowane zostały **dla uczniów** szczególnie zainteresowanych omawianą w czasie zajęć tematyką. Ułatwiają zapamiętanie omawianych zagadnień oraz prezentują materiał dodatkowy dla uczniów, którzy chcą poszerzyć swoją wiedzę. Opracowano również zestaw ćwiczeń edukacyjnych do rozwiązania w formie elektronicznej, ich wynik może zostać wydrukowany lub wysłany e-mailem.

Nauczyciel, realizujący program, ma do dyspozycji:

- **Materiały dydaktyczne na stronie internetowej**, gdzie znajdzie materiały dodatkowe do diagnozowania i weryfikacji oczekiwanych osiągnięć ucznia.

Zakładamy, że program *Ekonomia stosowana* będzie dla uczniów źródłem inspiracji do przedsiębiorczych, kreatywnych zachowań i podstawą do zrozumienia szybko postępujących zmian gospodarczych oraz pomoże w znalezieniu swego miejsca na rynku pracy.